

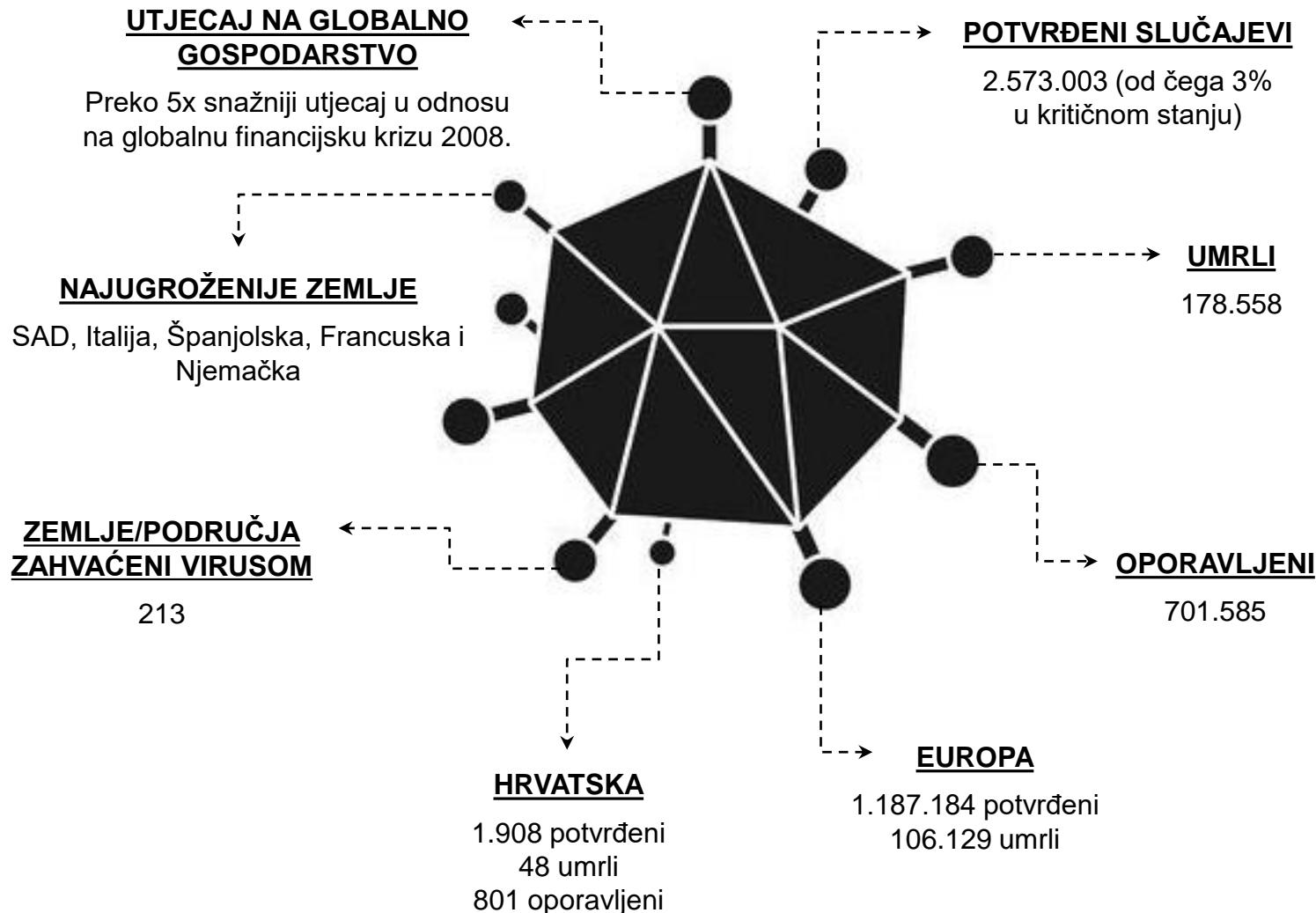
COVID-19 Izvještaj

Hrvatski turistički sektor - Može li se nositi s koronavirusom?

Sadržaj

	stranica
Pandemija koronavirusa - Stanje na dan 21. travnja 2020. godine	3
COVID-19 utjecaj na turizam i putovanja iz globalne perspektive	4
Usporedba fiskalnih COVID-19 mjera u različitim turističkim državama	5
Mjere poduzete od strane vodećih svjetskih turističkih kompanija	6-7
Industrija putovanja i povijesni šokovi - Što možemo očekivati?	8
Hrvatski turizam - Povijesni pregled	9
Pregled glavnih pokazatelja turizma u Hrvatskoj	10-12
Značajna ovisnost o stranim ekonomijama	13
Povezanost regionalnih ekonomija i hrvatskog BDP-a	14
Poremećaji u industriji uzrokovani COVID-19	15
Vodeće turističke kompanije i njihova potrošnja domaćih proizvoda i usluga	16
Utjecaj COVID-19 i prognoze za Hrvatsku	17
Turističke kompanije u Hrvatskoj - Trenutno poduzete mjere	18
Turističke kompanije u Hrvatskoj – Aktivnosti nakon krize i budući izazovi	19
Postoji li put ka oporavku za turističke kompanije?	20
Kontakti	21

Pandemija koronavirusa - Stanje na dan 21. travnja 2020. godine

COVID-19 utjecaj na turizam i putovanja iz globalne perspektive

2020. vs 2019. promjena

TURIZAM BDP

-23%

c. 2 tril.
USD

ZAPOSLENI U TURIZMU

-23%

Ugroženo 75
mil. radnih
mjesta

TURISTIČKI DOLASCI

-30%

- 440 mil.

Rezervacije u Q1⁽¹⁾ za međunarodna putovanja po zemlji polaska⁽²⁾

Azija i Pacifik

-96,8%

Europa

-74,5%

Sj. i J. Amerika

-79,1%

Afrika i Bliski istok

-66,0%

Ukupno svijet

-80,4%

Trenutna razina zauzetosti kapaciteta⁽³⁾

Kina

30%

Europa

8%

SAD

21%

Usporedba fiskalnih COVID-19 mjera u različitim turističkim državama

	Austrija 	Grčka 	Italija 	Slovenija 	Španjolska 	Hrvatska
Paket mjera ⁽¹⁾ (% BDP-a ⁽²⁾)	9%	8,9%	1,4% ⁽³⁾	6,3%	c. 3% ⁽⁴⁾	11%
Novi zajmovi i likvidnost za potporu kompanijama	<ul style="list-style-type: none"> Generalne garancije za kredite 	<ul style="list-style-type: none"> Likvidnost za pogođena poduzeća u vidu subvencioniranih kredita, kreditnih jamstava, subvencionirane kamatne stope 	<ul style="list-style-type: none"> Dodatna jamstva i likvidnost bankama kako bi se omogućilo mnogobrojnije financiranje i likvidnost za srednja i velika poduzeća 	<ul style="list-style-type: none"> Jamstva i kreditne linija dostupna za finansijsku potporu pogođenim poduzećima, pogotovo malim i srednje velikim 	<ul style="list-style-type: none"> Kreditna linija od 400 mil. EUR za turistički sektor 	<ul style="list-style-type: none"> Kreditne linije i državna jamstva
Odgoda plaćanja postojećih obveza	X	X	<ul style="list-style-type: none"> Moratorij na kreditne obveze za mala i srednja poduzeća, uključujući hipotečarne kredite i okvire 	X	<ul style="list-style-type: none"> Omogućeno odgođeno plaćanje kreditnih obveza 	<ul style="list-style-type: none"> Omogućeno odgođeno plaćanje kreditnih obveza u dogovoru s bankama
Subvencije plaća	<ul style="list-style-type: none"> Financiranje kratkotrajnog rada, i kompenziranje samozaposlenih, obiteljskih i mikro poduzeća za gubitke uzrokovane COVID-19 	<ul style="list-style-type: none"> Naknade ugroženim pojedincima, uključujući novčanu isplatu u visini 800 EUR do 30.04. za zaposlene u teško pogođenim poduzećima, produženje naknada za nezaposlene za dodatna dva mjeseca 	<ul style="list-style-type: none"> 10,3 mlrd. EUR za jačanje socijalne pomoći, naknada za nezaposlene i benefite za sve zaposlene u produktivnim sektorima Jednokratna isplata od 600 EUR za sve samozaposlene za ožujak 2020. godine 	<ul style="list-style-type: none"> Kompenzacije za privremene otake i suspenzije radnog odnosa zbog pandemije Privremene naknade za samozaposlene zahvaćene zabranama poslovnih aktivnosti Privremene naknade za radnike u domaćinstvima Naknada od 430 EUR za privremene radnike 	<ul style="list-style-type: none"> Povećane naknade za bolovanje za zaražene i one u karanteni Naknade za samozaposlene zahvaćene zabranama poslovnih aktivnosti Privremene naknade za radnike u domaćinstvima Naknada od 430 EUR za privremene radnike 	<ul style="list-style-type: none"> 540 EUR naknade za zaposlenike u poduzećima pogođenima pandemijom u periodu od tri mjeseca (uz moguće produženje od dodatna 3 mjeseca)
Odgode i ukidanja poreza	<ul style="list-style-type: none"> Odgoda poreza na dohodak i poreza na dobit za 2020. godinu 	<ul style="list-style-type: none"> Odgoda plaćanja poreza i socijalnih davanja za poduzeća 	<ul style="list-style-type: none"> Odgode poreza i odgode plaćanja računa za komunalije za najteže pogođena područja 	<ul style="list-style-type: none"> Porezne odgode do 24 mjeseca i plaćanje poreza u ratama kroz 24 mjeseca 	<ul style="list-style-type: none"> Malu poduzeća i honorarni poduzetnici oslobođeni plaćanja poreza 	<ul style="list-style-type: none"> Ukidanje ili odgoda dijela poreznih nameta na period od 3 mjeseca

Izvori: MMF, OECD

Bilješke: (1) Mjere za sve države su ažurirane s 16.4.2020. te ne uključuju monetarne poticaje i mjere. Lista ne uključuje sve specifične mjere; (2) Procjena MMF-a; (3) Isklj. Uredbu o likvidnosti, dodatne garancije države do 400 mlrd. EUR (25% BDP-a); (4) Ovisno o trajanju

Mjere poduzete od strane vodećih svjetskih turističkih kompanija (I)

IHG

5.903 objekata / 36.643 zaposlenih⁽¹⁾

- Umanjenje diskrecijskih troškova, plaća i poticaja, uključujući kompenzacije članova različitih odbora i Izvršnog odbora - planirana ušteda do 150 mil. USD
- Smanjenje plana investicija za 100 mil. USD
- Kao podrška vlasnicima hotela, pokretanje sveobuhvatnog paketa mjera, uključujući odgađanje obnove i "opuštanje" standarda brenda
- Uprava predviđa globalni pad RevPAR-a od oko 60%, a još veći pad na tržištima koji su pod najvećim utjecajem ograničenja

Hilton

c. 6.100 objekata / 173.000 zaposlenih⁽¹⁾

- CEO odustao od plaće do kraja 2020. godine, a Izvršni odbor smanjio plaću 50% za vrijeme trajanja krize
- Smanjenje radnog vremena ili neplaćeni dopusti do 90 dana za korporativne zaposlenike, ali uz zadržavanje zdravstvenih beneficija, dok će onima koji nisu na neplaćenom dopustu smanjiti plaću za 20% za vrijeme trajanja krize
- Eliminacija nepotrebnih troškova, uključujući i investicije i obustava svih aktivnosti na tržištu kapitala (otkupi dionica)
- Kroz Hilton Centar resursa radne snage, zaposlenici dobivaju izravan i, u nekim slučajevima, ubrzan pristup više od 500.000 privremenih poslova u više od 30 vodećih tvrtki, uključujući Amazon, CVS, Albertsons i Walgreens
- Hilton je također aktivirao svoj fond za pomoć zaposlenicima koji su pretrpjeli izravnu štetu ili imaju člana obitelji koji je ugrožen zbog COVID-19

Marriott

7.349 objekata / c. 174.000 zaposlenih⁽¹⁾

- Neplaćeni dopust za >10.000 zaposlenika u periodu od najmanje 60-90 dana, skraćivanje radnog tjedna za više rukovodstvo i menadžment, obustava svih nebitnih putovanja, zamrzavanje zapošljavanja, članovi uprave neće primati plaću do kraja godine, dok će se izvršnim direktorima plaće umanjiti za 50%. Obustava svih marketinških aktivnosti, inicijativa i oglašavanja - očekuje se smanjenje općih troškova u visini 140 mil. USD i odgoda redovnih obnova objekata za godinu dana, a polaganje potrebnih sredstava za FF&E za 6 mjeseci. Odustajanje ili odgoda 1/3 investicija planiranih za 2020. godinu (ukupno 800 mil. USD)
- Povučen revolving kredit u visini 4,5 mlrd. USD i ugovoren novi 365-dana revolving kredit u visini 1,5 mlrd. USD
- Stopa popunjenoosti u Q1 u Europi bila je ispod 10% (za isti period prošle godine iznosila je 70%) dok je oko c. 80% hotela zatvoreno

Mjere poduzete od strane vodećih svjetskih turističkih kompanija (II)

c. 9.300 objekata / c. 22.500 zaposlenih⁽¹⁾

- Zaposlenici na neplaćenom dopustu, uveo se skraćeni radni tjedan i zatvorili su se hotelski objekti
- CEO se odrekao cijele plaće, a članovi Upravnog odbor svojih novčanih nakanda na neodređeno vrijeme
- Dostupno 735 mil. USD revolving linije, nema kreditnih dospijeća do 2023. godine
- Konsolidirana EBITDA može pasti i više od 300 mil. USD ili 50% prije nego se aktiviraju financijski kovenanti po kreditima
- Pomoć franšizerima (vlasnicima) u identificiranju mјera, i ako su prikladni, apliciranje za vladine programe financijske pomoći

5.036 objekata / c. 20.000 zaposlenih⁽¹⁾

- Zabrane putovanja, zamrzavanje zapošljavanja, skraćeni radni sati i/ili neplaćeni dopusti za 75% zaposlenika na globalnoj razini u Q2 2020. – očekuje se 60 mil. EUR smanjenje općih troškova u 2020. i umanjenje investicija za 60 mil. EUR
- Snažna bilanca s preko 2,5 mlrd. EUR raspoloživog novca i neiskorišteni revolving kredit od 1,2 mlrd. EUR
- Izdvajanje 70 mil. EUR (25% planirane dividende) za pokretanje "ALL Heartist" Fonda - SPV COVID-19 entitet za pomoć 300.000 zaposlenika Accor-a s ciljem pomoći u pokrivanju bolničkih troškova vezanih uz COVID-19, pomoć zaposlenicima koji su upali u velike financijske nevolje, pomoć partnerima koji se suočavaju s financijskim poteškoćama (pomoć se se razmatrati od slučaja do slučaja). Nadalje, članovi odbora smanjili su naknadu za sudjelovanje za 20%, a izvršni direktor za 25%. Razliku će donirati Fondu
- Više od 40 hotela nudi smještaj beskućnicima diljem zemlje

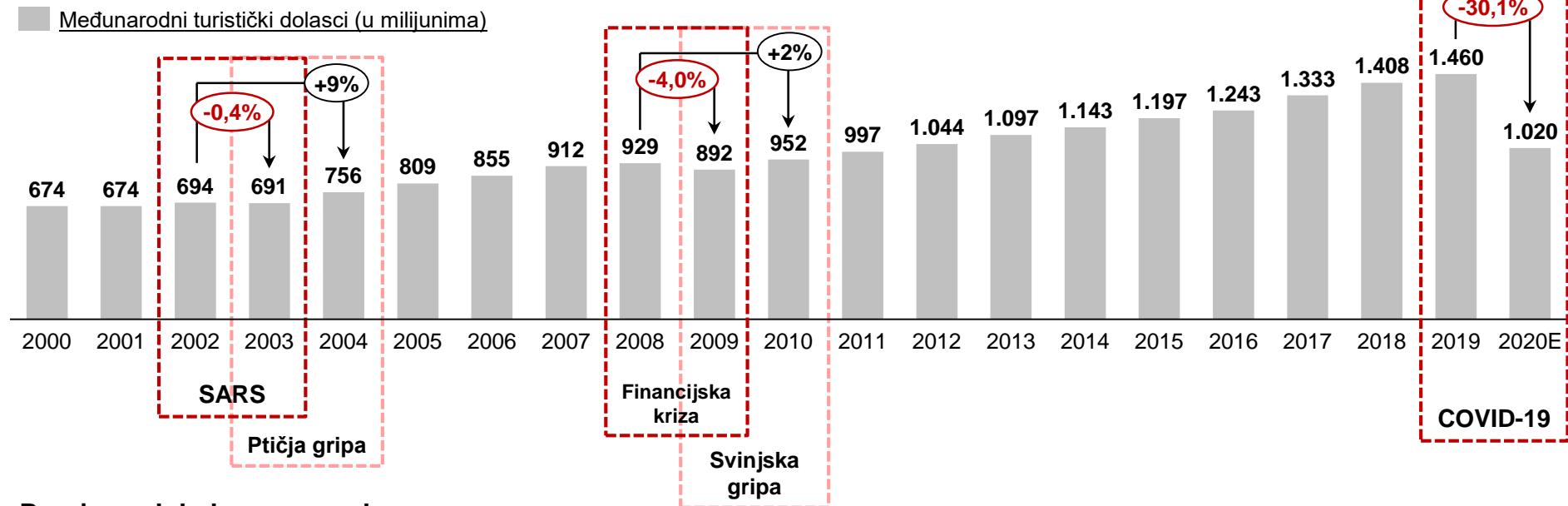
411 objekata / 71.500 zaposlenih⁽²⁾

- Obustavljene sve operacije, uključujući turističke pakete, krstarenja i hotelske operacije, uz značajno rezanje troškova kako bi se ublažio utjecaj na krajnji rezultat (smanjenje administrativnih troškova, zamrzavanje novih zapošljavanja kao i odgoda projekata koji nisu nužni za daljnje poslovanje i razmatranje različitih opcija upravljanja ljudima)
- Raspoloživa novčana sredstva u visini 1,4 mlrd. EUR i državna potpora u obliku mostnog kredita u visini 1,8 mlrd. EUR potpisano sa KfW razvojnom bankom (kredit od strane njemačke Federalne Vlade kao dio COVID-19 državnog programa potpora) kao pomoć u prevladavanju kriznog razdoblja do ponovnog pokretanja poslovanja

Izvori: Internet stranice kompanija

Bilješke: (1) Na 31.12.2019., objekti uključuju hotele pod franšizom, upravljanjem, u vlasništvu i u zakupu. Broj zaposlenih ne uključuje hotele pod franšizom i upravljanjem; (2) Uključuje TUI hotele i hotelske koncepte s trećim stranama

Industrija putovanja i povijesni šokovi - Što možemo očekivati?

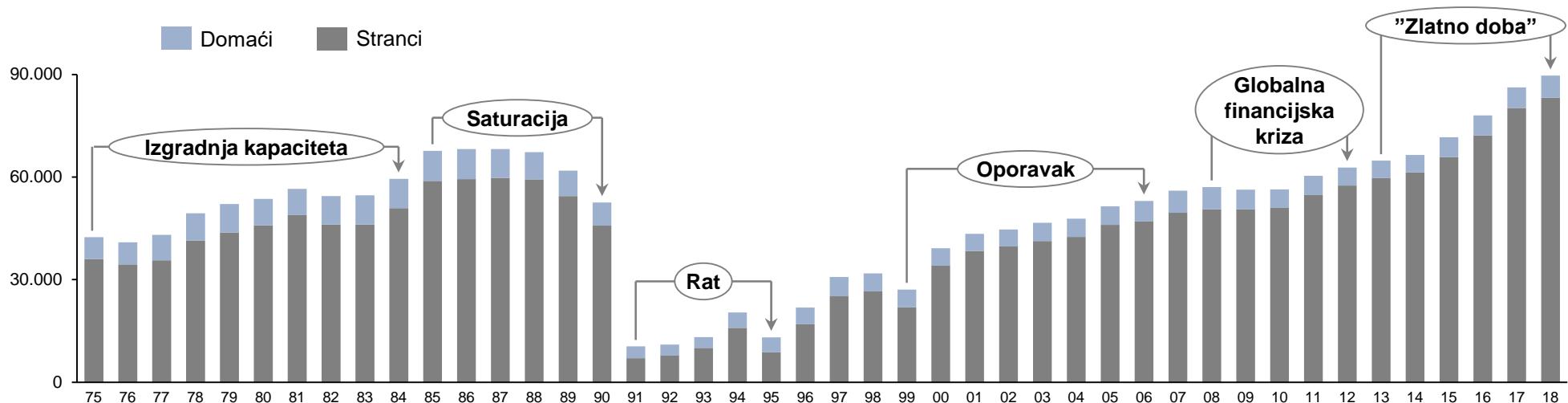

Procjena globalnog oporavka

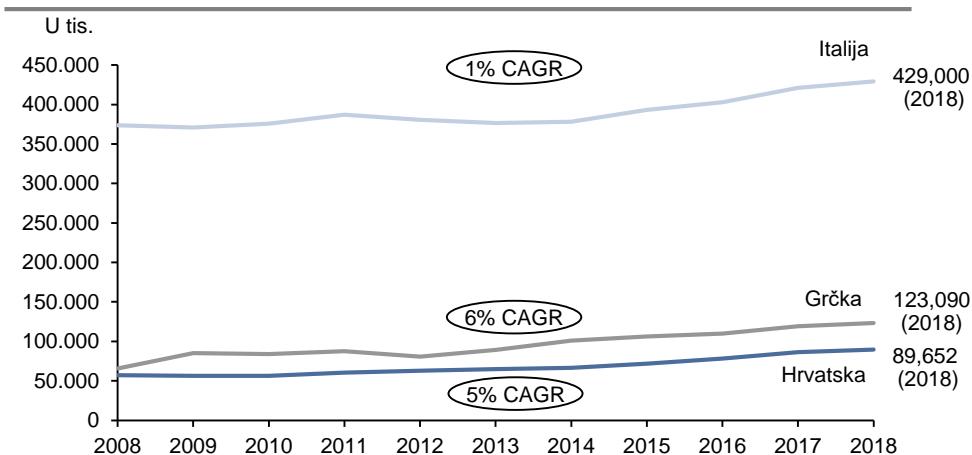
- U slučaju prijašnjih kriza, oporavak turističkih dolazaka je na globalnoj razini slijedio tzv. V-oblik → Turizam se pokazao kao jedan od najotpornih sektora na krize sa relativno brzim povratkom na razine predkriznih razdoblja
- COVID-19 kriza donosi dodatnu razinu neizvjesnosti u kontekstu globalne razine putovanja uslijed potencijalne promjene u ponašanjima i preferencama prosječnog putnika/turista
- Većina analitičara predviđa značajan negativni utjecaj na poslovna putovanja i MICE segment u kratkom i srednjem roku i nešto manji utjecaj na odmorišne destinacije, posebno one ovisne o automobilskim gostima
- Tourism Economics predviđa kako bi period restrikcija u trajanju od 6 mjeseci (veljača-srpanj) rezultirao padom putovanja na europskoj razini od 28% (povrh drugih ekonomskih efekata), dok bi period restrikcija u trajanju od 8 mjeseci (veljača-rujan) rezultirao padom od 48%
- Najgori scenarij oporavka predviđa ukidanje restrikcija krajem ove godine što bi moglo rezultirati padom putovanja u Europi u visini 81%
- Hrvatski turizam nije bio značajno pogoden prošlim krizama → Tijekom globalne finansijske krize 2009. godine, noćenja i dolasci su pali za 1,4%, odnosno 2,9%
- U slučaju COVID-19 i uslijed potpune zabrane i ograničavanja putovanja dok se ne pronađe cjepivo, za očekivati je da će pad dolazaka i noćenja biti značajniji i da će vjerojatno duže trajati, te time utjecati i na poslovne i finansijske rezultate i u 2021. godini

Hrvatski turizam - Povijesni pregled

Povijesno kretanje broja noćenja u Hrvatskoj

Kretanje broja noćenja i CAGR⁽¹⁾ u Hrvatskoj, Italiji i Grčkoj od 2008.

Izvori: Hrvatski zavod za statistiku, Statista
Bilješka: (1) Prosječna godišnja stopa rasta

Ključni komentari

- Izgubljene devedesete (razdoblje pojave Interneta i globalizacije) uslijed rata i tranzicije rezultirale su zaostajanjem u razvoju za zemljama Zapadnog Mediterana. Unatoč tome, Hrvatska je danas jedna od vodećih mediteranskih destinacija
- Brz oporavak i nekontrolirani rast u 21. stoljeću (osobito nakon 2013. godine) rezultirali su i strukturnim problemima → Razdoblje snažnog rasta na globalnoj razini nije iskorišteno za strukturne promjene (stagnacija zauzetosti te niski udio hotelskog smještaja u ukupnim kapacitetima)
- Ekonomski krizi u Hrvatskoj dovole je do manjeg pada broja noćenja u 2009. godini i dvije godine stagnacije (do 2011.)
- Prekomjerni turizam počeo je ozbiljnije prijetiti nizu destinacija u Hrvatskoj

Pregled glavnih pokazatelja turizma u Hrvatskoj (I)

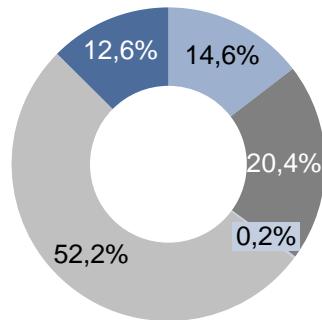
Glavni pokazatelji

	2019.	CAGR 13.-19.
Broj kreveta	1.319.000	6,1%
Dolasci	19.556.146	7,8%
Noćenja	91.242.931	5,9%
Ukupni prihod ⁽¹⁾	11 mlrd. EUR	7,3%

	Direktno	Ukupno
Zaposlenost ⁽²⁾	108.000	317.000
Prosječna dnevna potrošnja turista	78,77 EUR	

Struktura komercijalnog smještaja⁽³⁾

- Hoteli
- Kampovi
- Ruralni turizam
- Privatni smještaj
- Ostalo

Izvori: Hrvatska narodna banka, Hrvatski zavod za statistiku, eVisitor sustav

Bilješke: (1) Odnosi se na prihod u stranoj valuti po podacima Hrvatske narodne banke; (2) Turistički satelitski račun za 2016.; (3) Podaci za 2019.

Kontribucija turističkog sektora BDP-u

	Direktno	Ukupno
DZS ⁽²⁾	11,4%	16,9%

Utjecaj različitih smještajnih kapaciteta

KOLEKTIVNI SMJEŠTAK KAPACITETI

- 40% smještajnih kapaciteta
- 55% noćenja, preko 70% prihoda
- Trajanje sezone 4-5 mjeseci (u prosjeku)
- Ukupno porezno opterećenje iznad konkurenčkih zemalja ~ 90% fiskalnog prihoda od turizma
- Većina direktnog zapošljavanja u turizmu
- Značajne investicije u posljednjih 7 godina dovelе do poboljšanja kvalitete

PRIVATNI SMJEŠTAK

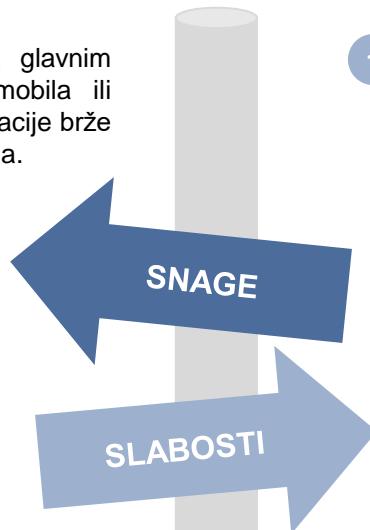
- 55% smještajnog kapaciteta
- 45% noćenja, manje od trećine prihoda
- Sezona traje oko dva mjeseca
- Ukupno porezno opterećenje ne prelazi 5% prihoda → Simboličan direktni doprinos državnom proračunu
- Proliferacija kapaciteta i poboljšanje kvalitete u posljednjih 7 godina

KLJUČNI KOMENTARI

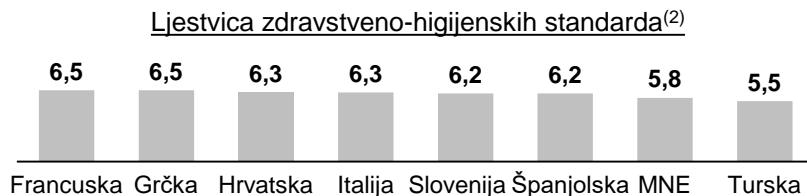
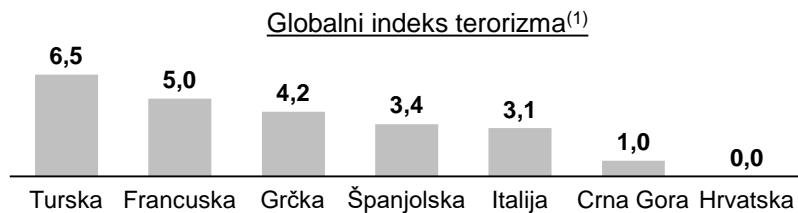
- Hrvatska je jedna od europskih država najviše ovisnih o turizmu. Uključujući investicije i prometa dobavljača, gotovo 1/5 državnog prihoda dolazi iz sektora
- Strukturni konflikt dionika:
 - Ekonomski vs socijalni / politička važnost glavnih struktura
 - Razdoblje snažnog globalnog rasta turizma nije iskorišteno za strukturne promjene (stagnacija zauzetosti)
- Prosječna dnevna potrošnja turista na 60-70% vrijednosti Zapadnog Mediterana
- Nizak multiplikator turističke ekonomije - < 1,5x

Pregled glavnih pokazatelja turizma u Hrvatskoj (II)

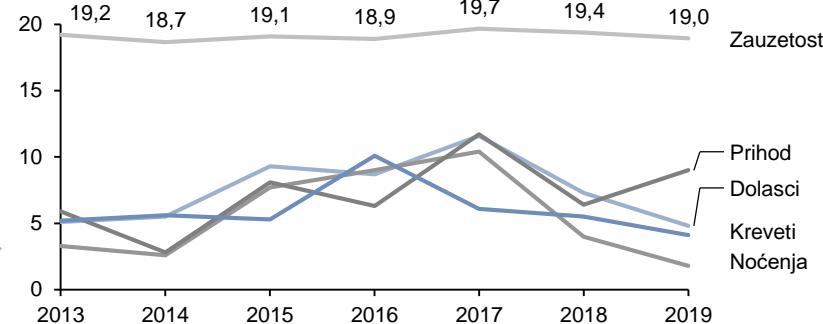
- 1 Hrvatska je još uvijek primarno auto-destinacija sa glavnim emitivnim tržištema unutar radiusa putovanja automobila ili autobusa. Realno je za očekivati kako će se auto-destinacije brže oporaviti od COVID-19 krize za razliku od avio-destinacija.

- 2 Hrvatska se smatra jednom od najsigurnijih zemalja u Europi sa visokom razine zdravstvenih i higijenskih standarda prema svim relevantnim izvještajima i analizama

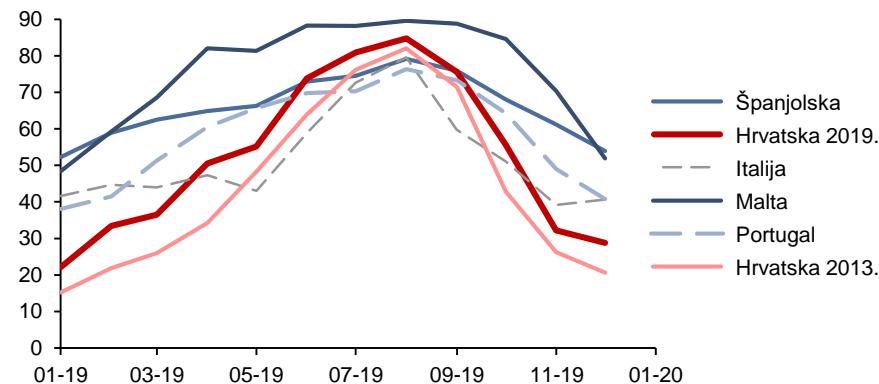

- 1 Hoteli predstavljaju tek 14,6% ukupnog smještajnog kapaciteta, što rezultira stagnacijom razine zauzetosti na godišnjoj razini

- 2 U usporedbi s europskim konkurentima, Hrvatska još uvijek nazaduje u iskoristivosti kapaciteta, pogotovo u periodu van glavne sezone

Zauzetost hotela i sličnog smještaja na mjesecnoj bazi

Izvori: Hrvatska narodna banka, Državni zavod za statistiku, Institute for Economics and Peace (Global terrorism index 2019), The World Economic Forum (The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019)

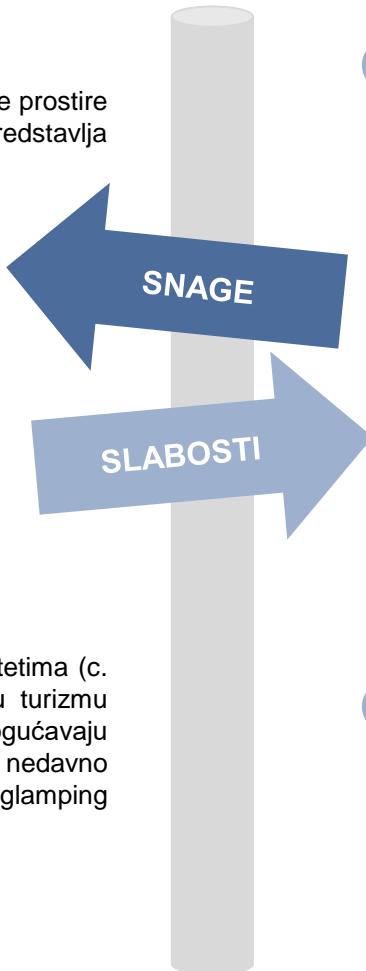
Bilješke: (1) 0,0 označava najnižu opasnost od terorizma; (2) 6,6 predstavlja najvišu ocijenu

Pregled glavnih pokazatelja turizma u Hrvatskoj (III)

- 3 Hrvatska je peta država Europe po dužini obale⁽¹⁾ koja se prostire na c. 6.000 km te uključuje preko 1.000 otoka i ujedno predstavlja jedinstven geografski prostor u Europi

Države s najdužom obalom u Europi

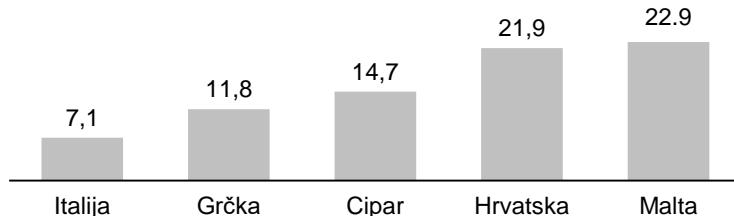
Država	u km
Norveška	58.133
Grčka	13.676
Italija	7.782
Danska	7.314
Hrvatska	5.835

- 4 Visok postotak kampova u ukupnim smještajnim kapacitetima (c. 20%) koji bi mogli imati koristi od novih standarda u turizmu nakon COVID-19. Kampovi i slični oblici smještaja omogućavaju lakšu izolaciju od drugih, pogotovo oni koji su nedavno preuređeni te uključuju smještajne jedinice kao što su glamping šatori ili mobilne kućice.

- 3 Ključni problem s kojim se suočava hrvatski turizam je nedostatak radne snage. Dodatno, Hrvatska ima nedovoljno veliku populaciju u odnosu na dužinu obale i veličinu turističkog sektora, što je dodatno eskaliralo nakon 2013. godine i pristupanja EU, nakon čega su tisuće ljudi emigrirale u razvijenije države. Većina tih stanovnika su bili zaposleni u djelatnostima koje čine osnovu hrvatskog turizma - hoteli, ugostiteljstvo te građevina. Posljedično, ovi su trendovi povećali cijene u sektoru i tako smanjili konkurentnost.

Broj noćenja po stanovniku (2018.)

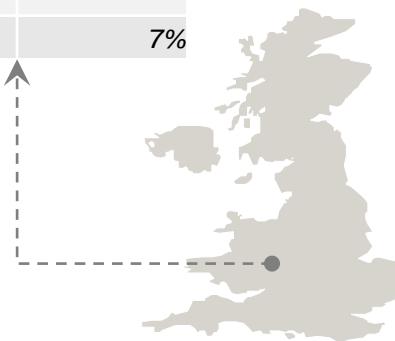

- 4 Klimatske promjene su globalni fenomen koji će utjecati na sve segmente poslovanja. Konkurenčija u turizmu je velika, konstantno se otkrivaju nove atrakcije, destinacije i niše, tehnološki napredak se ubrzava, a pred i post sezona se produžuje. Hrvatska turistička ponuda je još uvijek slabija u odnosu na druge države te će biti potrebno uvoditi nove mјere i proizvode kako bi se sektor prilagodio novoj potencijalnoj stvarnosti.

Značajna ovisnost o stranim ekonomijama

Više od 50% primitaka generira se od pet zemalja koje su trenutno značajno pogodene pandemijom COVID-19 te se očekuje veći pad ekonomske aktivnosti

UK	
Noćenja	4.326.925
% ukupno	5%
Potrošnja ⁽¹⁾ , mil. EUR	716,7
% ukupno	7%

Njemačka	
Noćenja	19.944.549
% ukupno	24%
Potrošnja ⁽¹⁾ , mil. EUR	2.352,3
% ukupno	22%

Austrija	
Noćenja	7.056.926
% ukupno	8%
Potrošnja ⁽¹⁾ , mil. EUR	997,9
% ukupno	10%

Europa (Ostali) & SAD	
Noćenja	36.250.689
% ukupno	43%
Potrošnja ⁽¹⁾ , mil. EUR	3.847,9
% ukupno	37%

UKUPNO	
Potrošnja ⁽¹⁾ , mil. EUR	10.539,1

Italija	
Noćenja	5.141.064
% ukupno	6%
Potrošnja ⁽¹⁾ , mil. EUR	999,4
% ukupno	10%

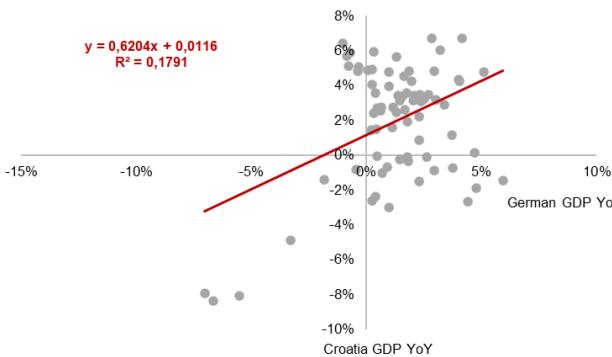
Slovenija	
Noćenja	7.503.053
% ukupno	9%
Potrošnja ⁽¹⁾ , mil. EUR	729,7
% ukupno	7%

Hrvatska	
Noćenja	91.242.931
% stranci	92%
Jadranska Hrvatska	86.277.706
% stranci	93%
Kontinentalna Hrvatska	2.326.263
% stranci	59%
Grad Zagreb	2.638.962
% stranci	83%

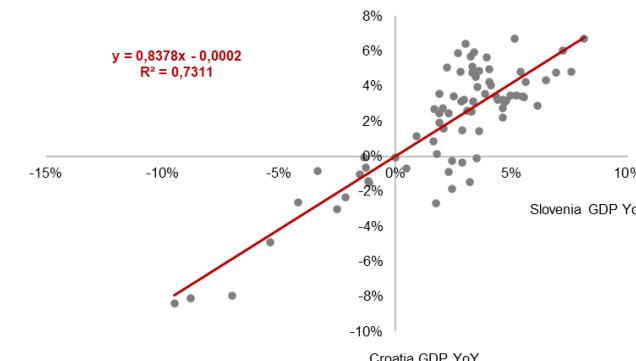
Povezanost regionalnih ekonomija i hrvatskog BDP-a⁽¹⁾

Hrvatska ekonomija značajno je ovisna o turizmu te tako i o razvoju regionalnih ekonomija čiji rezidenti značajno pridonose ukupnom broju dolazaka, noćenja i potrošnji u sklopu sektora

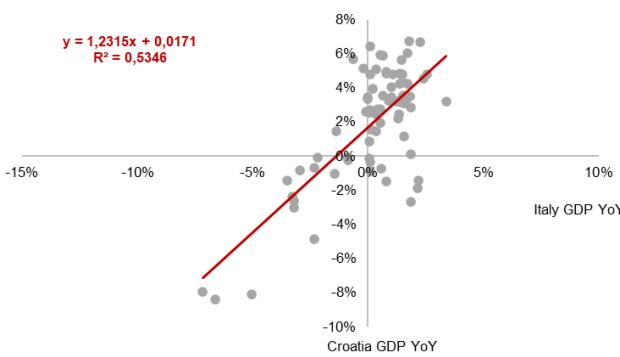
Utjecaj razvoja njemačkog gospodarstva

Utjecaj razvoja slovenskog gospodarstva

Utjecaj razvoja talijanskog gospodarstva

Ključni komentari

- Regresijska analiza kvartalnih promjena BDP-a pokazuje umjerenu osjetljivost hrvatskog BDP-a prema ekonomskim šokovima u Njemačkoj
- Za svaki 10%-tni pad njemačkog BDP-a, analiza implicira 6%-tni pad hrvatskog BDP-a
- Analitičari predviđaju pad njemačkog BDP-a od 6% za 2020. godinu

Ključni komentari

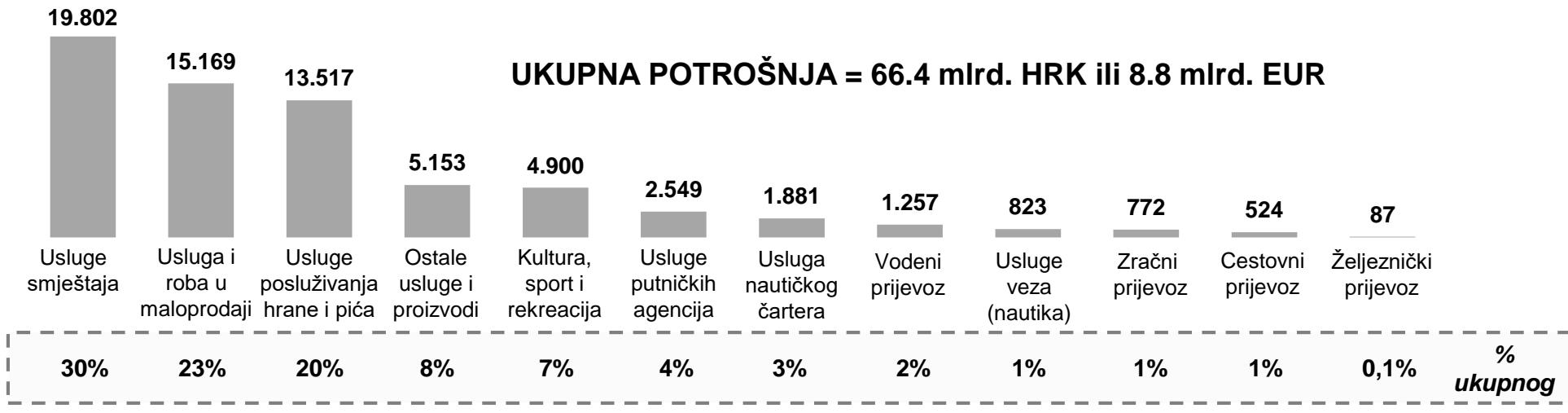
- Regresijska analiza kvartalnih promjena BDP-a pokazuje umjerenu osjetljivost hrvatskog BDP-a prema ekonomskim šokovima u Sloveniji
- Za svaki 10%-tni pad slovenskog BDP-a, analiza implicira 8%-tni pad hrvatskog BDP-a
- Analitičari predviđaju pad slovenskog BDP-a od 6,6% za 2020. godinu

Ključni komentari

- Regresijska analiza kvartalnih promjena BDP-a pokazuje relativno visoku osjetljivost hrvatskog BDP-a prema ekonomskim šokovima u Italiji
- Za svaki 10%-tni pad talijanskog BDP-a, analiza implicira 12%-tni pad hrvatskog BDP-a
- Analitičari predviđaju pad talijanskog BDP-a od 10% za 2020. godinu

Poremećaji u industriji uzrokovani COVID-19 će u sljedećem razdoblju imati negativan utjecaj i na povezane sektore koji imaju značajan udjel u primicima sektora

Dolazni turistički izdaci prema proizvodima (2016., mil. HRK)⁽¹⁾

COVID-19 matrica utjecaja na sektore

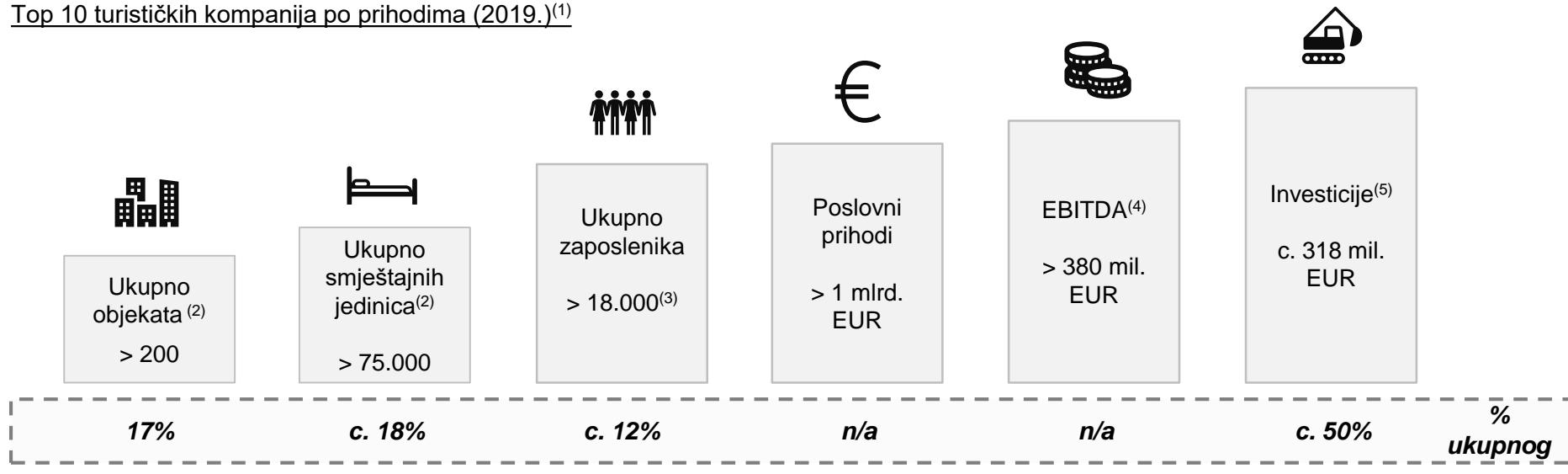

Izvori: Hrvatski zavod za statistiku - Satelitski račun turizma za 2016. godinu, Roland Berger - „Corona economic impact series“ ožujak 2020.

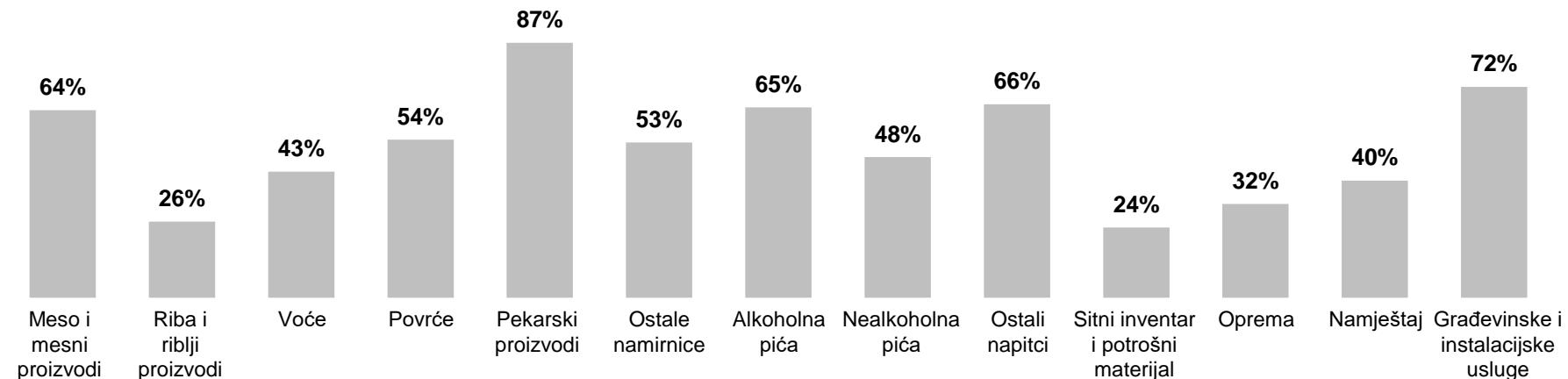
Bilješka: (1) Dolazni turistički izdaci uključuju potrošnju nerezidenata unutar ekonomskog teritorija zemlje

Vodeće turističke kompanije i njihova potrošnja domaćih proizvoda i usluga

Top 10 turističkih kompanija po prihodima (2019.)⁽¹⁾

Udio domaćih proizvoda i usluga u ukupnoj potrošnji vodećih hrvatskih turističkih kompanija (3Q 2019.)

Izvori: Hrvatska udruženja turizma, Zagrebačka burza, Hrvatski zavod za statistiku, hrturizam.hr

Bilješka: (1) Top 10 kompanija uključuje Valamar Rivieru, Lukšić Grupu (Plava Laguna i Jadranski Luksuzni Hoteli), Maistra (uključuje HUP-Zagreb), Arena Hospitality Group, Liburnia Riviera, Blue Sun, Solaris, Jadranka Grupa, Falkensteiner, Turisthotel; (2) Hoteli, turistička naselja i kampovi; (3) Na kraju Q3 2019.; (4) Dobit prije amortizacije, kamata i poreza; (5) Za 2019. godinu

Utjecaj COVID-19 i prognoze za Hrvatsku

- Ministarstvo turizma pripremilo je tri scenarija s projekcijom pada prihoda od turizma u visini 60%, 75% i 90% za 2020., a u odnosu na 2019. godinu
- Eksperti trenutno koriste sljedeće pretpostavke za osnovni scenarij (u odnosu na 2019. godinu):
 - Pad turističkog prometa od 60-70%
 - Pad prihoda od 70-80%
 - Pad zaposlenosti od 30-50% u sektorima povezanim s turizmom, no isto će u velikoj mjeri ovisiti i o visini i vremenskoj implementaciji potpora/mjera Vlade RH
- Neovisno o razvoju prvog vala pandemije, poslovanje kolektivnih tipova smještaja (prvenstveno hotela) bit će ugroženo do pronalaska cjepiva, a zbog visoke koncentracije gostiju u tim objektima
- Hrvatska ima priliku iskoristiti činjenicu da je dominantno auto destinacija – turisti će do pronalaska cjepiva (a i neko vrijeme potom) biti motivirani sve elementa putovanja držati pod kontrolom, a kriza avio sektora mogla bi biti teška i vjerojatno dugotrajna na globalnoj razini
- Turistički sektor je od vitalne gospodarske važnosti za Hrvatsku i posebnu pozornost trebat će obratiti na sljedeće:
 - Pravodobna komunikacija sa svim dionicima i utvrđivanje prioriteta
 - „Povjesna“ prilika za pokretanju dugoročnih strukturnih promjena temeljenih na gospodarskim i drugim interesima države
 - Podržati ulaganja u nove strukture namijenjene gostima budućnosti (umjesto da se sredstva i napor usmjeravaju u održavanje, ili daljnje stvaranje zastarjelih koncepata i struktura)

Turističke kompanije u Hrvatskoj - Trenutno poduzete mjere

Hrvatske turističke kompanije provele su niz organizacijskih, operativnih i strateških promjena unutar svojih organizacija kako bi minimizirale negativni efekt COVID-19 krize u kratkom roku

Područje fokusa	Promjene i inicijative kako bi se minimizirao efekt COVID-19 krize
Upravljanje novčanim tijekovima te izrada i analiza različitih scenarija	<ul style="list-style-type: none">Uspostava dediciranih timova koji razrađuju i analiziraju različite scenarije te projekcije novčanih tokovaAgresivno rezanje troškova kako bi se smanjio bilo kakav nepotreban pritisak na novčani tijek (svi nepotrebni troškovi)Producivanje rokova plaćanja prema dobavljačima, upravljanje poreznim obvezama, odgoda kreditnih obveza i pristup državnim potporamaOpoziv prijedloga svih isplata dividendi za 2019. godinu
Upravljanje radnom snagom	<ul style="list-style-type: none">Osiguravanje minimalne plaće od HRK 4,000 za sve zaposlenike (uključujući i sezonske radnike)Promjene u planovima godišnjih odmora, bez značajnijih otkaza, samo zaposlenici neophodni za rade u punom radnom vremenuMenadžerske i plaće uprava smanjene i do 30%Upravljanje radnom snagom je uvjetovano istovremenim programom mjera od strane Vlade RH te srednjoročnom strategijom svake od kompanija (ovisno o očekivanjima za sezonu 2020.)
Promjene u investicijskog strategiji	<ul style="list-style-type: none">Odgoda postojećih i planiranih investicija i projekata (uključujući M&A, prodaje imovine, prikupljanje kapitala i duga)Najbolje kompanije već sada prebacuju svoj investicijski fokus na investicije u zdravstvene i higijenske aspekte, IT (digitalizacija koja rezultira smanjenim kontaktom, personalizacija koja cilja mlađe goste, te praćenje zdravlja i sigurnosti gostiju) te repozicioniranje kampova kako smatraju da će se taj segment ponude najbrže oporavitiNeke kompanije, sa znatnom novčanom pozicijom će koristiti situaciju za ulaganje u nove hotele sa dugoročnim povratima te smanjenim troškovima gradnje
Komunikacija sa svim dionicima	<ul style="list-style-type: none">U slučaju burzovnih kompanija, transparentna komunikacija sa svim dionicima (zaposlenici, kreditori, dobavljači, poslovni partneri, itd.) vezana uz sve faktore povezane sa COVID-19 pandemijom i njenim utjecajem na poslovanjePregовори за moratorij na sve kreditne i lizing obveze za postojeće aranžmane te apliciranje za COVID-19 zajmove u svrhu premošćivanja kratkotrajnih nedostatka novčanih sredstava

Turističke kompanije u Hrvatskoj – Aktivnosti nakon krize i budući izazovi

Aktivnosti nakon COVID-19 krize

- Osiguranje dovoljne razine radnog kapitala za pokriće operativnih troškova i osiguranje kontinuiteta poslovanja do sezone 2021.
- Financijsko restrukturiranje i angažiranje novog kapitala, u slučaju da ne dođe do očekivanog oporavka u 2021. godini
- Poboljšanje mjera osobne zaštite i higijene u hotelima
- Strože operativne procedure u svrhu povećanja produktivnosti - automatizacija procesa
- Praćenje novih segmenta i ciljano oglašavanje - posebno prema mlađoj populaciji
- Praćenje promjena u ponašanju i navikama gostiju i primjene novih marketinških pristupa
- Investicije i repozicioniranje samostalnih smještajnih jedinica kao što su apartmani, vile, šatori, mobilne kućice i kampovi
- Dodatne investicije u IT (digitalizacija, *big data* u svrhu bolje segmentacije gostiju)

Potencijalni budući izazovi

Globalna recesija i usporeni oporavak putovanja na globalnoj razini

Smanjenje korporativnih izdataka za putovanja i značajno smanjenje aktivnosti u *MICE* segmentu

Nova, niža razina profitabilnosti uslijed "rata cijena"

Promjene u navikama potrošača (gostiju), ponašanjima i potrebama → Novi proizvodi i usluge

Postoji li put ka oporavku za turističke kompanije?

- Usprkos „šokovima“ i krizama, turistički sektor neprestano pokazuje otpornost i rast
- Tržišta sa većim diskrečijskim dohotkom će više profitirati u prvoj fazi oporavka tržišta
- Vladini paketi mjera će u nekoj mjeri pomoći kompanija u krizi u kratkom periodu (3-6 mjeseci)
- Planovi za sutra → Hotelski sektor treba djelovati ofenzivno umjesto defanzivno
- Danas je ključna fleksibilnost u politikama otkaza rezervacija
- Hrvatska provodi najstrože mjere zaštite od virusa u Europi sukladno istraživanjima sa sveučilišta Oxford → Trebalo bi se iskoristiti za marketinške svrhe

- Domaća poslovna putovanja (isključivo MICE) su tržišni segment koji će se prvi oporaviti nakon popuštanja restriktivnih mjera, a slijedit će ga domaći odmorišni segment (preko OTA i direktnog booking-a), dok će međunarodna poslovna putovanja trebati duži period oporavka
- Očekivana transformacija globalne avio industrije, gdje Hrvatska treba iskoristiti priliku i činjenicu da je dominantno auto destinacija (lokalni turisti i regionalni gosti iz Njemačke, Slovenije, Austrije itd.)
- Najvažnije zračne luke su nedavno značajno preuređene sa novim terminalima u Zagrebu, Splitu i Dubrovniku, što omogućuje visoke standarde sigurnosne i zdravstvene kontrole putnika
- Fokus na domaće tržište → Ključna uloga u periodu neposredno nakon krize
- Istražiti mogućnost izdavanja vaučera kao jedne od opcija privlačenja domaćih gostiju

- „Novo normalno“ → Sanitetske i higijenske mjere, održivost, organska hrana, zdravlje, značaj putnih osiguranja, načini putovanja, socijalno distanciranje, nova pravila u avio prijevozu
- Razmatranje novih lanaca opskrbe
- Promjene u navikama gostiju (*data intelligence* - novi tržišni segmenti, novi konkurenti)
- Unaprijeđenje *loyalty* programa
- Potreba za razvojem scenarija budućeg rasta sektora
- Potencijalna potreba za dokapitalizacijama te akvizicijama i spajanjima od 2021. godine nadalje, ukoliko se sektor ne oporavi i vrati na povijesne razine

Kontakti

Matko Maravić

Predsjednik Uprave i Partner

T: +385 (0)1 4825 892

M: +385 (0)91 2825 870

E: matko.maravic@intercapital.hr

Andrej Erjavec

Partner

T: +385 (0)1 5540 876

M: +385 (0)91 2825 871

E: andrej.erjavec@intercapital.hr

Ružica Herceg

Stariji Partner

T: +385 (0) 1 2078 260

M: +385 (0)98 367 966

E: ruzica@hdconsulting.hr

Zoran Kasum

Direktor i Partner

T: +385 (0) 1 2078 260

M: +385 (0)98 323 023

E: zoran@hdconsulting.hr

Monika Zec

Voditeljica Investicijskog bankarstva

T: +385 (0)1 4343 872

M: +385 (0)91 2825 862

E: monika.zec@intercapital.hr

Ivan Kovačev

Suradnik

T: +385 (0)1 5540 879

M: +385 (0)99 406 6792

E: ivan.kovacev@intercapital.hr

Branko Bogunović

Partner

T: +385 (0) 1 2078 260

M: +385 (0)98 455 734

E: branko@hdconsulting.hr

Ivana Đurđić Petrinić

Partner

T: +385 (0)1 2078 260

M: +385 (0)99 317 8615

E: ivana@hdconsulting.hr

Izjava o odgovornosti

Informacije iznesene u ovom tekstu pripremljene su u informativne svrhe na temelju podataka dostupnih i poznatih Interkapitalu i HD Consultingu u trenutku njegove izrade i objave i kao takav podložan je promjenama. Sve informacije o Interkapitalu i investicijskim uslugama koje nudimo kao i rizicima ulaganja u financijske instrumente možete pronaći na web stranici: inter.capital.hr gdje su dostupne Opće informacije i povezani dokumenti za ulagatelje na hrvatskom jeziku. Iznesene informacije, mišljenja, analize, zaključci, prognoze i projekcije isključivo su u informativne svrhe i ne predstavljaju investicijski savjet ili preporuku glede kupnje, držanja ili prodaje financijskih instrumenata, niti ponudu ili poziv na davanje ponude. Iznesene analize temelje se na javno dostupnim informacijama, koje InterCapital i HD Consulting smatraju pouzdanima, ali za čiju potpunost i točnost ne preuzimaju nikakvu odgovornost kao ni odgovornost ni obvezu davati informacije o promjenama u iznesenim mišljenjima ili informacijama. Prikazani podaci opće su naravi i ne daju se na temelju razmatranja posebnih okolnosti svakog pojedinog investitora. Investitori trebaju donijeti vlastitu odluku o eventualnom ulaganju bez oslanjanja na iznesene stavove.